

Přehled odborného vzdělávání V ČESKÉ REPUBLICCE

Odborné vzdělávání v ČR

Hlavním orgánem odpovědným za počáteční odborné vzdělávání (dále jen „počáteční OV“) je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Počáteční OV je součástí středního a vyššího odborného vzdělávání. Uskutečňuje se především ve školách a jeho nedílnou součástí je praktické vyučování, které může být realizováno na pracovištích zaměstnavatelů nebo ve školních dílnách a zařízeních. Zástupci zaměstnavatelů se podílejí na vypracovávání vzdělávacích programů počátečního OV jak na národní (systémové) úrovni, tak na úrovni poskytovatelů (středních a vyšších odborných škol). Počáteční OV začíná převážně po ukončení devítileté povinné školní docházky. Programy počátečního OV středních škol jsou k dispozici v několika typech.

- Tříleté programy odborného vzdělávání ISCED 353 (ukončené závěrečnou zkouškou vedoucí k získání výučního listu – úroveň 3 evropského rámce kvalifikací (EQF)) umožňují absolventům vstoupit přímo na trh práce a vykonávat povolání vyžadující především praktické dovednosti (zedník, kadeřník apod.). Výuční list rovněž umožňuje získat živnostenské oprávnění a podnikat v oboru. Absolventi těchto programů mohou pokračovat ve dvouletých programech nástavbového studia (ISCED 354, úroveň 4 EQF) a složit *maturitní zkoušku*, která umožňuje studium na vysokých nebo vyšších odborných školách. Ve školním roce 2020/2021 pokračovalo v programech nástavbového studia 23,3 % absolventů tříletých oborů vzdělání.
- Čtyřleté programy odborného vzdělávání ISCED 354 a programy lyceí ISCED 344 (ukončené *maturitní zkouškou*, úroveň 4 EQF) umožňují absolventům pokračovat v terciárním vzdělávání nebo zastávat pracovní pozice na střední úrovni v technické oblasti, v oblasti obchodu, služeb či zdravotnictví a jiná podobná pracovní místa (stavební technik, zaměstnanec cestovní kanceláře atd.). Programy lyceí, které mají až 70 % všeobecně vzdělávacích předmětů, připravují své absolventy především na vysokoškolské studium.

- Programy konzervatoří trvají 6 let (hudební a dramatické obory) nebo 8 let (taneční obory) a vedou k získání titulu DiS. (*diplomovaný specialista*, úroveň 6 EQF), studenti mohou v průběhu studia složit *maturitní zkoušku* (úroveň 4 EQF).
- Programy počátečního odborného vzdělávání s nižšími nároky v oblasti všeobecného vzdělávání i odborné teorie jsou určeny především uchazečům se speciálními vzdělávacími potřebami. Zahrnují jednoleté, dvouleté i tříleté programy, které mohou vést k získání výučního listu nebo vysvědčení o závěrečné zkoušce (úroveň 2 EQF).

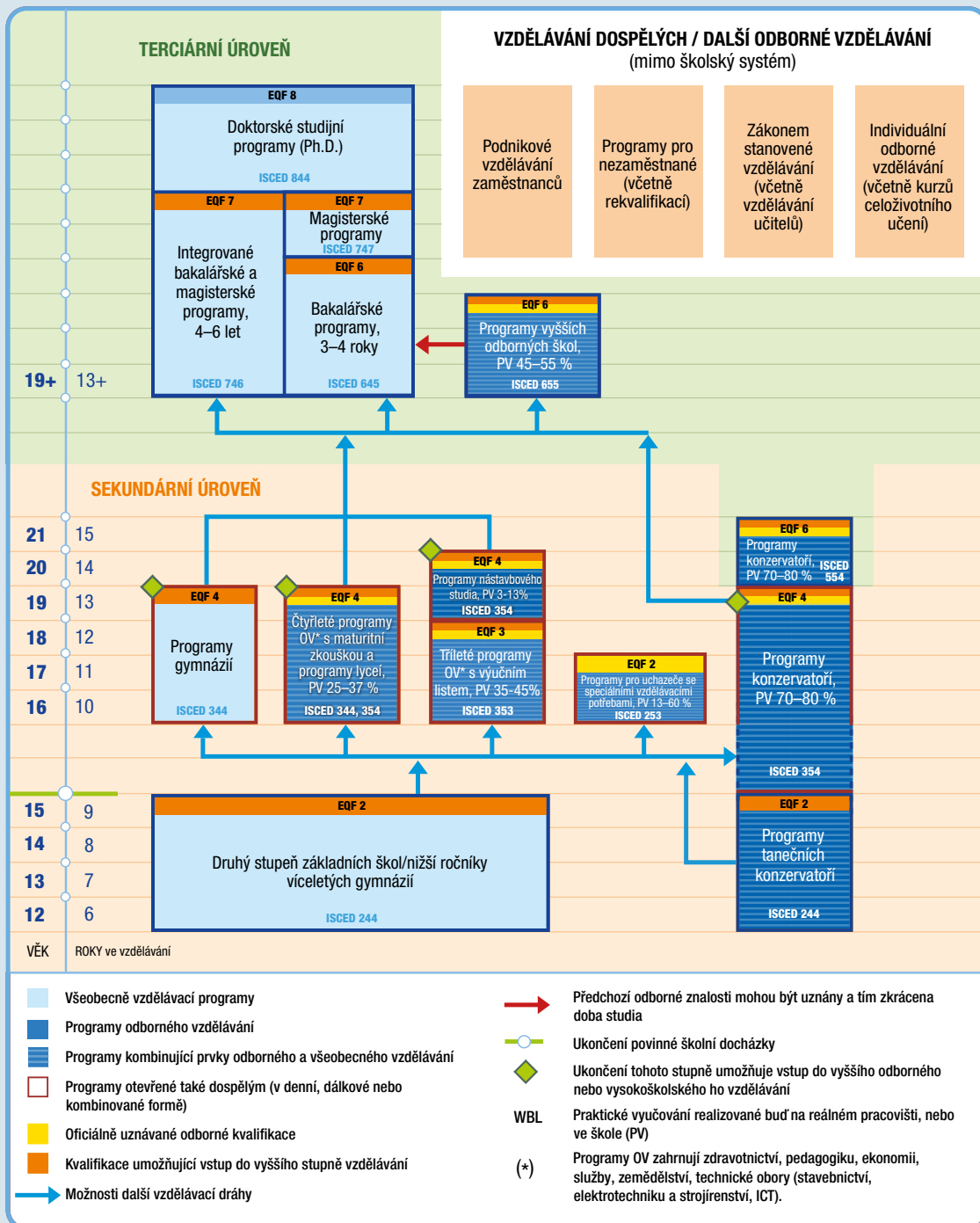
Tříleté a čtyřleté programy odborného vzdělávání (včetně programů lyceí) mohou být nabízeny jako zkrácené programy. Zaměřují se na absolventy středního vzdělávání, kteří chtějí získat druhou kvalifikaci v jiném oboru vzdělání. Trvají 1 až 2 roky a jsou vhodné i pro dospělé uchazeče.

Programy vyššího odborného vzdělávání nabízené vyššími odbornými školami připravují účastníky vzdělávání na náročnější povolání (jako je zdravotní sestra nebo sociální pracovník). Studium trvá 3 až 3,5 roku a je ukončeno *absolutoriem* (úroveň 6 EQF). Tyto programy vedou k získání titulu diplomovaný specialista (DiS.) Ačkoli mnoho absolventů vstupuje na trh práce, je možné dále pokračovat ve studiu na vysokých školách. Absolventům programů vyššího odborného vzdělávání, kteří pokračují v bakalářských studijních programech, mohou být uznány některé předměty a zkoušky.

Dospělí mohou studovat jakýkoli odborný program v rámci formálního vzdělávacího systému. Mnoho programů umožňuje kombinaci se zaměstnáním, avšak celková účast dospělých je nízká.

Široká škála programů dalšího odborného vzdělávání poskytovaných mimo formální systém není obecně regulována; od roku 2007 se však postupně vyvíjí systém uznávání výsledků neformálního a informálního učení.

Odborné vzdělávání v českém vzdělávacím systému

Pozn.: ISCED-P 2011.

Zdroj: Cedefop and ReferNet Czechia, 2022.

Specifické rysy odborného vzdělávání v ČR

Odborné vzdělávání bylo vždy významnou součástí českého vzdělávacího systému. V roce 2020 činil podíl žáků v programech OV ve středních školách 70,5 % (druhý nejvyšší podíl v EU). Žáci volí mezi odborným a všeobecným vzděláváním poprvé již v 15 letech (s výjimkou tanečních konzervatoří, kde volba probíhá dříve). Ve věku 17–19 let má většina absolventů programů odborného vzdělávání odbornou kvalifikaci uznávanou na trhu práce.

Významnou složkou všech typů vzdělávacích programů OV jsou všeobecně vzdělávací předměty. Jejich podíl tvoří od 30 % do 70 % celkové doby výuky v závislosti na typu programu.

Podíl osob předčasně ukončujících vzdělávání se v poslední době sice zvýšil, je však i nadále poměrně nízký (6,4 % v roce 2021), částečně v důsledku široké nabídky vzdělávacích cest a dobré horizontální prostupnosti. V roce 2021 činila míra zaměstnanosti absolventů OV (ve věku 20–34 let, úroveň ISCED 3 a 4) 82,1 %, (průměr EU-27 byl 80,5 %).

Od roku 2020 mají žáci čtyřletých programů ve vybraných oborech vzdělání možnost získat dvě odborné kvalifikace na různých úrovních evropského rámce kvalifikací (3 a 4). Cílem tohoto opatření je zvýšit atraktivitu odborných programů středních škol a rovněž zabránit odchodu ze vzdělávání bez získání jakékoli kvalifikace. Zaměstnavatelé na těchto programech hodnotí kladně větší podíl praktické odborné přípravy i dva typy certifikátů.

Sledování absolventů počátečního OV na základě pravidelných výběrových šetření funguje již téměř 20 let.

Uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení se zaměřuje na uznávání odborných dovedností bez ohledu na to, jakým způsobem byly získány. Hlavním nástrojem pro uznávání je Národní soustava kvalifikací (NSK), která nabízí více než 1 440 kvalifikací na úrovních 2 až 7 evropského rámce kvalifikací.

Výzvy

Hlavní výzvou pro vzdělávací politiku je stárnutí pedagogických pracovníků (průměrný věk učitelů ve středních školách je 49,4 roku). Ačkoli se platy učitelů zvýšily, učitelské povolání má stále nízký

společenský statut a pro mladou generaci je málo atraktivní.

Klíčovou národní prioritou je zvýšení kvality a atraktivity počátečního OV prostřednictvím podpory spolupráce škol se zaměstnavateli. Zvýšení podílu praktického vyučování na pracovištích zaměstnavatelů by mělo usnadnit přechod absolventů na trh práce. Na podzim 2020 byla přijata *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030*, která prosazuje zavádění prvků duálního systému v odborném vzdělávání, podporuje spolupráci mezi sférou vzdělávání a světem práce, klade důraz na zlepšení vertikální prostupnosti v rámci systému odborného vzdělávání a posílení vazby mezi formálním a neformálním vzděláváním.

Je třeba také zlepšit soulad mezi nabídkou dovedností a poptávkou po nich. I když bylo realizováno několik projektů zaměřených na zlepšení souladu mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi, ucelený národní systém monitoringu kvalifikačních potřeb a jejich přenášení do vzdělávání doposud neexistuje. Propojení programů počátečního OV s příslušnými kvalifikacemi v NSK by mělo podpořit schopnost počátečního OV reagovat na potřeby trhu práce. Je rovněž nezbytné dále podporovat uznávání a validaci předchozího učení. Důležitým úkolem je zajistit významnou podporu celoživotního učení, vytvořit systémové prostředí v dalším vzdělávání a zvýšit účast na dalším vzdělávání. Větší zapojení dospělých do vzdělávání je cílem Národního plánu obnovy (2021) i plánovaných individuálních vzdělávacích účtů.

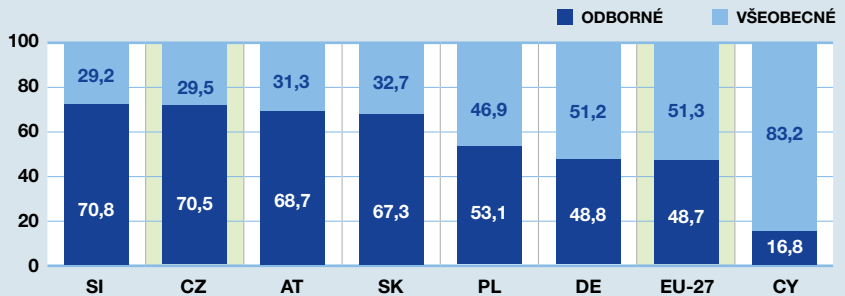
Pandemie covidu odhalila nedostatek digitálních dovedností a poukázala na potřebu digitální transformace. Rozvoj digitálních dovedností a kompetencí učitelů i účastníků odborného vzdělávání však zároveň urychlila.

Ministerstvo školství plánuje modernizovat vybavení škol, prosazovat zavádění digitálních technologií, podporovat inovace, revidovat vzdělávací programy a uplatňovat nové metody výuky a hodnocení. Rovněž se zaměří na počáteční a průběžnou odbornou přípravu učitelů a na profesní rozvoj vedoucích pracovníků. Při revizi rámcových vzdělávacích programů počátečního OV bude kladen důraz na vytvoření společného základu pro příbuzné obory vzdělání, který umožní pozdější volbu povolání a odloží brzkou specializaci. Počet stávajících 281 oborů vzdělání se pravděpodobně změní.

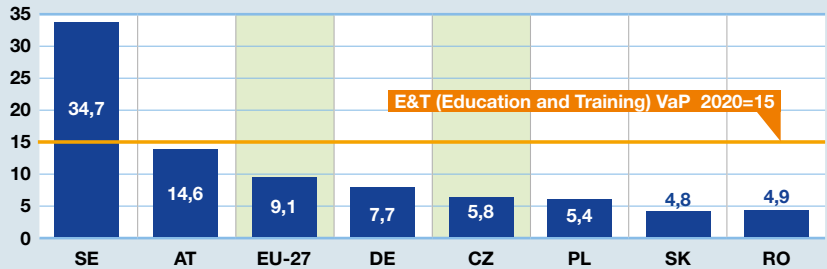
Odborné vzdělávání v číslech

Žáci vyššího sekundárního vzdělávání (ISCED 2011 úroveň 3) zapsaní do odborných a všeobecných programů
% všech žáků vyššího sekundárního vzdělávání, 2020

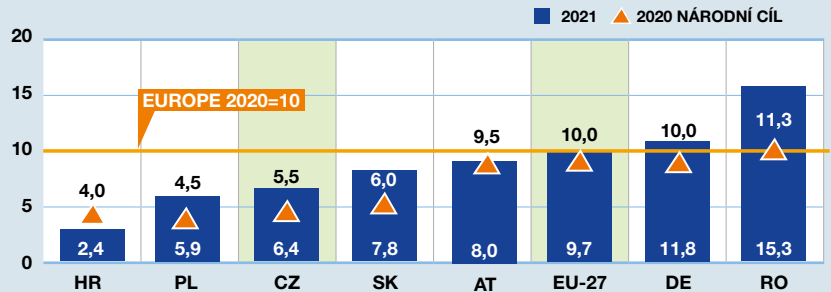
Zdroj: výpočty střediska Cedefop na základě údajů Eurostatu, společný sběr údajů UNESCO/OECD/Eurostat (UOE) o vzdělávacích systémech, datum přístupu 18. 5. 2022.

Celoživotní učení
% obyvatel ve věku 25 až 64 let účastnících se vzdělávání v průběhu čtyř týdnů před průzkumem, 2021

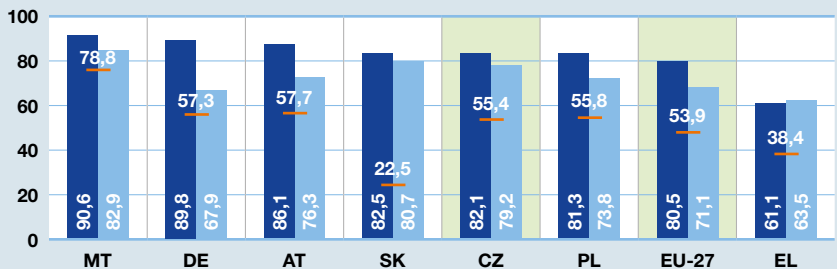
Zdroj: Eurostat, Výběrové šetření pracovních sil, datum přístupu 18. 5. 2022.

Osoby, které předčasně ukončily vzdělání
% obyvatel ve věku 18 až 24 let s nejvýše nižším sekundárním vzděláním, kteří se neúčastnili dalšího vzdělávání/přípravy během čtyř týdnů před průzkumem, 2021

Zdroj: Eurostat, Výběrové šetření pracovních sil, datum přístupu 23. 5. 2022.

Míra zaměstnanosti mladých absolventů
% zaměstnaných osob ve věku 20 až 34 let, které se již neúčastní vzdělávání, 2021

Zdroj: Eurostat, Výběrové šetření pracovních sil, datum přístupu 18. 5. 2022.

- Vyšší odborné sekundární a postsekundární neterciární vzdělání (úroveň 3 a 4)
- Vyšší všeobecné sekundární a postsekundární neterciární vzdělání (úroveň 3 a 4)
- Nižší než primární, primární a nižší sekundární vzdělání (úroveň 0-2)

Další informace

- Cedefop (2022). *Vocational education and training in Czechia: short description* (Odborné vzdělávání a příprava v ČR: stručný popis). <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/4210>
- Cedefop; Národní pedagogický institut ČR; Národní vzdělávací fond (2022). *Vocational education and training in Europe: Czechia* (Odborné vzdělávání a příprava v Evropě: Česká republika). [Převzato z: Cedefop; ReferNet. *Vocational education and training in Europe database* (Databáze odborného vzdělávání a přípravy v Evropě)]. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/czechia-u2>
- Eurydice (2022). *Czech Republic: overview* (Česká republika: přehled). https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/czech-republic_en
- Evropská komise (2021). *Monitor vzdělávání a odborné přípravy 2021: Česká republika*. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/056839>
- Cedefop (2022). *European skills index: Czechia* (Evropský index dovedností: Česká republika). <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index/country/czechia>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2020) *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. https://www.msmt.cz/uploads/brozura_S2030_en_fin_online.pdf
- Evropská komise (2022). Národní plán obnovy. *Plán pro oživení a odolnost České republiky*. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/czechias-recovery-and-resilience-plan_en

www.msmt.cz	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
www.mpsv.cz	Ministerstvo práce a sociálních věcí
www.npi.cz	Národní pedagogický institut České republiky
www.refernet.cz	ReferNet ČR
www.nvf.cz	Národní vzdělávací fond
www.czso.cz	Český statistický úřad
www.vupsv.cz	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
www.narodnikvalifikace.cz	Národní soustava kvalifikací

Tento přehled vychází z podkladů Národního pedagogického institutu České republiky (ReferNet ČR 2022) a Národního vzdělávacího fondu.

CEDEFOP

Evropské středisko pro rozvoj
odborného vzdělávání

Europe 123, 570 01 Thessaloníki (Pylea), ŘECKO
Poštovní adresa: Cedefop service post, 570 01 Thermi, ŘECKO
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020, Email: info@cedefop.europa.eu

Copyright © Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělávání (Cedefop), 2022
Uvedte původ 4.0 Mezinárodní (CC BY 4.0)

visit our portal www.cedefop.europa.eu

Úřad pro publikace
Evropské unie